

بررسی ابعاد تربیتی دانش‌آموزان از دیدگاه امام خمینی(ره)

تربیت و تزکیه، اصلاح نفس، الگو بودن انبیاء و اولیای الهی، استقلال فرهنگی و کشف استعداد کودکان و جوانان از عبارات رایج مورد استفاده امام خمینی(ره) در مباحث تعلیم و تربیت هستند.

تربیت و تزکیه، اصلاح نفس، الگو بودن انبیاء و اولیای الهی، استقلال فرهنگی و کشف استعداد کودکان و جوانان از عبارات رایج مورد استفاده امام خمینی(ره) در مباحث تعلیم و تربیت هستند.

بررسی ابعاد تربیتی دانش‌آموزان از دیدگاه امام خمینی(ره)

حوزه تعلیم و تربیت به واسطه تأثیر آن بر نسل آینده نقشی مهم و اصلی در سعادت و شقاوت ملت‌ها دارد و مسامحه در آن به ویژه در جامعه اسلامی بی‌تردید آسیب‌های جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت، به طوری که امام خمینی هر گونه سهل‌انگاری در این زمینه را به مثابه خیانت به اسلام، نظام جمهوری اسلامی و استقلال فرهنگی کشور می‌دانست.

از آنجا که فرصت یادگیری و تربیت و انرژی در دوره کودکی و نوجوانی بیشتر است، این دوره از اهمیت ویژه‌ای در کلام امام خمینی(ره) برخوردار است. ایشان با توجه به اهمیت این دوره تربیتی فرمودند: «شما اگر بتوانید این بچه‌ها را تربیت کنید به طوری که از اول خداخواه بار بیایند، توجه به خدا داشته باشند، شما اگر عبودیت خدا را و تربیت الهی را به این بچه‌ها تزریق کنید، این بچه‌ها زود قبول می‌کنند، اگر عبودیت خدا را و تربیت الهی را و هر آنچه هست از اوست به این‌ها القاء کنید و آن‌ها بپذیرند، خدمت کرده‌اید به این جامعه».

امام راحل(ره) همچنین هفت توصیه به دانش‌آموزان داشتند و فرمودند: «با نشاط و خرمی درس‌هایتان را خوب بخوانید و در همان حال، به وظایف اسلامی که انسان‌ها را می‌سازد، عمل کنید و اخلاق خود را نیکو کنید و اطاعت و خدمت‌پدران و مادرانتان را غنیمت بشمارید و آن‌ها را از خود راضی کنید و به معلم‌هایتان احترام زیاد بگذارید. سعی کنید برای اسلام و جمهوری اسلامی و کشورتان مفید باشید. از خداوند تعالی، سلامت و سعادت و ترقی در علم و عمل برای شما نور چشمان آرزو می‌کنم. سلام بر همه شماها.»

در مبحث توصیه‌های حضرت امام(ره) در این باب در گفت‌وگو با کارشناس امر به تفصیل سخن خواهیم گفت و نشان خواهیم داد که تعلیم و تربیت دانش‌آموزان مدنظر ایشان تا چه اندازه محقق شده و یا به آسیب‌شناسی و چرایی عدم محقق شدن این توصیه‌ها خواهیم پرداخت.

در همین راستا با بهاره بوربور، روانشناس و مدرس دانشگاه تربیت مدرس، صحبت کرده‌ایم و نظر او را در مورد دیدگاه امام خمینی(ره) درباره ابعاد تربیتی دانش‌آموزان جویا شده‌ایم. او که به عنوان عضو تیم تحقیقاتی پروژه تحکیم بنیاد خانواده فرمانداری تهران فعالیت می‌کند، دارای مدرک دکتری تخصصی مشاوره است. بوربور بیش از ده‌ها مقاله را در مجلات معتبر داخلی و بین‌المللی و چندین کتاب را درباره روانشناسی و تربیت کودکان و نوجوانان منتشر کرده و سوابق اجرایی متعددی داشته است که از جمله آن‌ها می‌توان به عضویت در کارگروه مدرسین هدایت تحصیلی منطقه ۱۱ پایتخت و عضویت در کارگروه خانواده کمیته آسیب‌های اجتماعی اشاره کرد.

بوربور در این گفت‌وگو با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی(ره) به نقش مدرسه در سازندگی یا ویرانی بنای اخلاقی کودکان و نیز نقش والدین در پرورش و تربیت آسیب‌پذیرترین و بی‌دفاع‌ترین قشر جامعه اشاره کرد که در ادامه متن کامل آن را می‌خوانید.

ایکنا - یکی از توصیه‌های امام خمینی(ره) به دانش‌آموزان علاوه بر درس خواندن توجه به وظایف اسلامی انسان‌ساز بود، برای رسیدن به این مهم وظیفه والدین و نظام تعلیم و تربیت چیست؟

توسعه انسانی رکن اصلی توسعه پایدار است. تعلیم و تزکیه نفس و آموزش فلسفه معانی زندگی به نسل‌های آینده از مهم‌ترین وظایف والدین و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت در مدارس است. آموزش و پرورش زمینه‌ساز رشد فکری و اخلاقی انسان‌ها در یک جامعه پویا است.

در این زمینه گام‌های مؤثری برداشته شده است و فعالیت‌های بسیار خوبی انجام شده است؛ اما هنوز هم آموزش و پرورش(آن)

طور که شاید و باید) انسان ساز نیست. آموزش مهارت‌ها باید در اولویت کار قرار گیرد. وقتی گفته می‌شود آموزش و پرورش باید انسان ساز باشد این انسان سازی باید برای دانش آموزان تعریف شود.

در حقیقت آموزش و پرورش وسیله‌ای برای تأمین مهارت‌های زندگی به خصوص مهارت‌های تفکر می‌باشد، مهارت‌هایی که نه تنها به توانمند ساختن افراد در زندگی حال می‌اندیشند بلکه به توانمندی آنان جهت زندگی آینده نیز تأکید می‌ورزند. برای رسیدن به این اهداف اقدامات مختلفی انجام شده است که یکی از آن‌ها تألیف کتاب‌هایی است که در برنامه درسی دانش آموزان گنجانده است. آموزش مهارت‌های زندگی، یکی از بارهایی است که بر دوش همه ارکان مدرسه قرار دارد.

همچنین خانواده، مدرسه و جامعه سه ضلع یک مثلث هستند که تربیت صحیح افراد در تعامل مناسب بین آن‌ها شکل می‌گیرد. هرچه تعامل اولیا با مربیان مدارس بیشتر باشد جنبه‌های تربیتی دانش آموز در سطح بالاتری انجام خواهد شد، این در حالی است که اگر فضای تربیتی مدرسه با شرایط موجود در خانه همسو نباشد دانش آموز دچار سردرگمی و تضاد می‌شود.

ایکنا - یکی دیگر از توصیه‌های امام خمینی(ره) به دانش آموزان احترام به والدین و معلمان بود اما اکنون شاهد هستیم که عکس این توصیه ارزشمند در حال رخ دادن است، چه عواملی بر وقوع این آسیب تأثیرگذار بوده و راه حل چیست؟

یکی از مسائل مورد توجه امام خمینی(ره) مسئله احترام به والدین و معلمان می‌باشد، امروزه متأسفانه ارزش و اعتبار بسیاری از فضیلت‌های اخلاقی، به ویژه در میان جوانان و نوجوانان، کمرنگ شده است. دلایل این امر فراوان هستند. از جمله این موارد:

۱- کم کاری برخی از والدین در آموزش ارزش هاست، آموزش رعایت ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی باید از خانواده‌ها شروع شود و در مدرسه ادامه یابد.

۲- بین نهادهای مختلف تربیتی همخوانی وجود ندارد، مسئولیت آموزش ارزش‌ها وظیفه همه نیروهای تربیتی جامعه، یعنی خانواده، مدرسه و نهادهای گوناگون اجتماعی مانند نهادهای سیاسی، اداری و تبلیغی است و ضروری است اهداف و فعالیت‌های این نیروهای تربیتی با یکدیگر هماهنگ باشد تا فعالیت نهادهای اجتماعی در تقابل با تضاد با فعالیت‌های مدارس قرار نگیرد.

۳- بعضی از معلمان با روش‌های تربیتی آشنا نیستند!

مشکلات تربیتی فقط مختص دانش آموزان آموزش ندیده و تعلیم نیافته و والدین نیست، چرا که متأسفانه بسیاری از معلمان نیز با اصول تربیت آشنا نیستند و در واکنش به برخوردها یا سوءتفاهم‌هایی که گاهی با کوچک‌ترین توضیح و تحمل از بین خواهند رفت، رفتارهایی دور از ادب و حرف‌هایی دور از نزاکت از آنان شنیده می‌شود. وقتی معلمی حرفی زشت و ناپسند بزند چطور می‌توان توقع داشت دانش آموزان ادب را نسبت به او رعایت کرده، به وی احترام بگذارند.

۴- تأثیرات فضای مجازی علی‌رغم دستاوردها و کاربردهای انکارناپذیر و مثبتی که در زمینه‌های گوناگون دارد، پیامدهای نامطلوبی نیز به همراه دارد که باید مورد توجه والدین، مربیان و همه مسئولان امر تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزان فرهنگی جامعه قرار گیرد و مهارت آموزش سواد رسانه‌ای مورد توجه و اهتمام جدی باشد.

هرگاه جامعه‌ای با بلنداندیشی، جامع‌نگری، رایزنی و مشورت با اهل نظر، انجام اقدامات فرهنگی و اجتماعی و اتخاذ تدابیر روان‌شناختی باید بتواند در میان دانش آموزان نگرشی پویا و بازخوردی قوی و غنی نسبت به منزلت و مقام والدین و معلمان ایجاد کند، شاهد احترام و تکریم فراوان نسبت به والدین و معلمان خواهد بود. هم‌چنان که رهبر معظم انقلاب در مورد احترام به مقام معلم فرموده‌اند: «امروز همه باید احساس تکریم به معلمان را در فضای فرهنگی جامعه و در ذهن مردم بیش از پیش تشدید کنند، چون تکریم نسبت به معلم و بزرگداشت او به معنی واقعی کلمه آثار بسیار مثبتی را در فرهنگ جامعه و تعلیم و تربیت باقی می‌گذارد».

ایکنا - امام‌راحل از دانش آموزان درخواست داشتند که برای کشور و اسلام مفید باشند، به چه شکلی می‌توانیم به ریل‌گذاری تربیتی مدنظر ایشان دست پیدا کنیم و چه راهکارهایی برای والدین و نظام آموزشی وجود دارد؟

با مرور پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه به این مهم پی می‌بریم که خانواده نقشی بی‌بدیل در تربیت درست فرزندان دارد. اکثر قریب به اتفاق پژوهش‌ها از خانواده به عنوان عاملی بسیار مهم در وضعیت تربیتی فرزندان یاد کرده‌اند. از طرف دیگر، نهاد آموزش و پرورش برای تحکیم آموخته‌ها و تربیت دانش آموزان با انگیزه، به همکاری و مشارکت خانواده نیاز دارد. والدین با به کارگیری راهکارهایی، می‌توانند نقش مؤثری در افزایش انگیزه فرزندان خود به تحصیل علم و فضائل اخلاقی و در نهایت تربیت

نسلی مفید ایفا کنند.

یکی از مهم ترین کارکردهای خانواده، کارکرد تربیتی است. در میان فعالیت ها و رویدادهای مختلف زندگی خانوادگی، کار تعلیم و تربیت فرزندان در رأس همه آن ها قرار دارد.

اگر انسان از دانش و اطلاعات زیاد برخوردار باشد، ولی به نحو درستی تربیت نشده باشد، همان دانش، به انحطاط او منجر می شود. اگر آدمی دارای ظاهری آراسته و قیافه ای زیبا باشد، ولی به نحو مطلوب تربیت نشود، زیبایی ظاهری زمینه انحراف او را فراهم می کند. اگر فردی وارد عرصه سیاست، اقتصاد و امور مشابه دیگر شود، لیکن تربیت صحیح نداشته باشد در هر یک از این عرصه ها به خود و به جامعه ضربه و خسارت وارد می کند. بدین ترتیب، اگر هر فعالیت دیگری را در نظر بگیریم و تربیت را از آن جدا کنیم، چیزی جز انحطاط نخواهیم دید؛ بنابراین تربیت درست، سعادت انسان و جامعه را تضمین می کند و مانع نفوذ عوامل مخرب و منحط در زندگی می شود.

چنان که امام خمینی(ره) بیان کردند: «آن قدر که انسان تربیت نشده مضر است برای جامعه هیچ شیطان و هیچ حیوانی آن قدر مضر نیست و آن قدر که انسان تربیت شده مفید است برای جامعه هیچ ملائکه ای و هیچ موجودی آن قدر مفید نیست».

بنابراین والدین برای تربیت فرزند خود باید نکاتی را توجه داشته باشند. از جمله:

احترام به شخصیت فرزندان: همه والدین برای اینکه نقششان در تربیت فرزند تأثیر داشته باشد، باید به فرزند خود احترام بگذارند. در واقع احترام به شخصیت فرزندان سبب احترام متقابل می شود؛ پس بهتر است همان گونه که دوست دارید با شما رفتار شود با فرزندان رفتار کنید.

صبور بودن و تاب آوری والدین در استفاده از روش های تربیتی: والدین برای تربیت خوب فرزند خود باید صبر داشته باشند و اگر از یکی از شیوه های تربیتی نتیجه ای نگرفتند، روش های دیگر را امتحان کنند و ناامید و دلسرد نشوند.

یافتن شیوه تربیتی مناسب با فرزند: والدین باید شیوه های تربیتی متناسب با سطح رشد و شرایط فرزند خود را پیدا کنند. آن ها باید قبل از اینکه عصبانی یا مایوس شوند و از روش های تنبیه استفاده کنند، انتظارات به جا و مناسب خود را با صراحت بیان کنند و از توقعات نابجا بپرهیزند.

ریشه یابی برخی از رفتارهای فرزند: والدین باید علت رفتار ناشایست فرزندانشان را بشناسند و در صورت نیاز اقدامات مطلوب و مداخلات مؤثری را انجام دهند.

علیرضا اصغرزاده